

2013-cü ilin yanvar-sentyabr ayları üçün Azərbaycan Respublikasının

TƏDİYƏ BALANSI¹

Əvvəlki illərdə olduğu kimi 2013-cü ilin yanvar-sentyabr aylarında da xarici iqtisadi əməliyyatlar neft-qaz sektoru üzrə müsbət saldoya, qeyri-neft sektoru üzrə isə mənfi saldoya malik olmuşdur.

Neft-qaz sektoru üzrə ümumi daxilolmalar əsasən neftin və təbii qazın ixracı və bu sektora cəlb edilən xarici kapitalın hesabına formalaşır. Bu sektor üzrə ödənişlər isə mənfəətin və investisiyaların repatriasiyasını, avadanlıqların və xidmətlərin idxalını əks etdirir. 2013-cü ilin yanvar-sentyabr aylarında neft-qaz sektoru üzrə yaranmış ümumi müsbət saldo 17.1 mlrd. \$ olmuşdur.

2013-cü ilin yanvar-sentyabr aylarında tədiyə balansının əsas göstəriciləri

Mln. \$

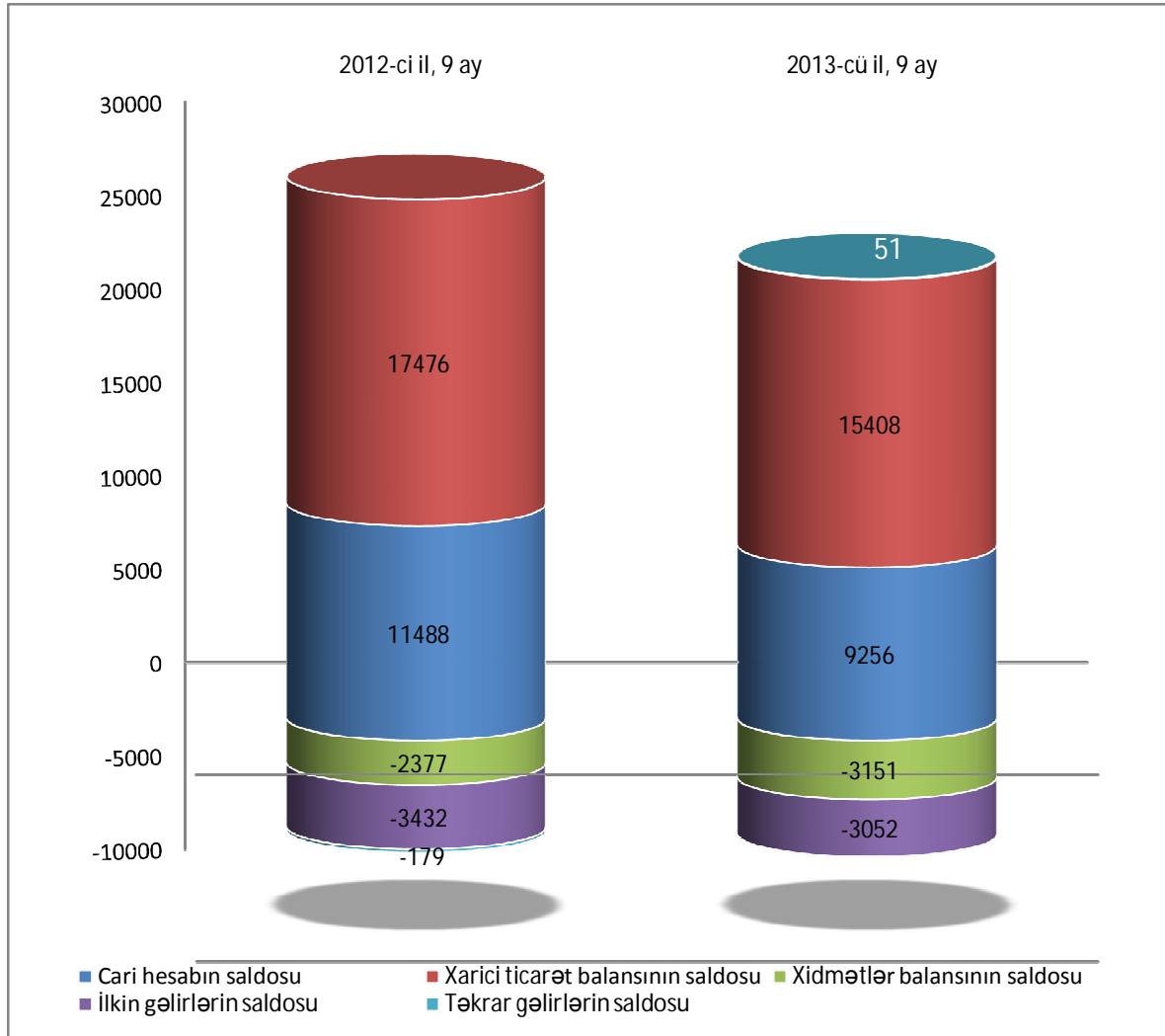
Cari əməliyyatlar və kapital hesabı	9249.9
Xarici ticarət balansı	15408.1
Xidmətlər balansı	-3151.0
İlkin gəlirlər balansı	-3052.0
-İnvestisiya gəlirlərinin repatriasiyası	-3097.7
Təkrar gəlirlər balansı	51.4
Kapital hesabı	-6.6
Maliyyə hesabı	-5054.6
Xalis maliyyə aktivləri	8759.1
o cümlədən:	
- xaricə yönəldilmiş birbaşa investisiyalar	775.0
- portfel investisiyaları	244.7
- digər investisiyalar	7739.4
Xalis maliyyə öhdəlikləri	3704.5
o cümlədən:	
- Azərbaycana cəlb olunmuş birbaşa investisiyalar	4631.8
- cəlb olunmuş investisiyaların repatriasiyası	-2663.2
- neft bonusu	0.4
- portfel investisiyaları	1034.2
- digər investisiyalar	701.3
Balanslaşdırıcı maddələr	-904.2
Tədiyə balansının ümumi saldosu (Ölkənin ehtiyat aktivlərinin dəyişməsi)	3291.1

1 Tədiyə balansının metodoloji tərtibatı ilə bağlı http://cbar.az/assets/1186/final_metod.pdf sahifəsinə müraciət edilə bilər.

Cari əməliyyatlar hesabı

2013-cü ilin yanvar-sentyabr aylarında cari əməliyyatlar hesabında 9.3 mlrd. \$ məbləğində profisit yaranmış, o cümlədən neft-qaz sektoru üzrə cari hesabın profisiti 16.6 mlrd. \$ məbləğində olmuşdur. Neft-qaz sektorunun profisiti qeyri-neft sektoru üzrə cari hesabın 7.4 mlrd. \$ məbləğində kəsirini tam örtmüşdür.

Mln. \$

Xarici ticarət balansı

Xarici ticarət dövriyyəsi 32.2 mlrd. \$ təşkil etmiş və *xarici ticarət balansı 15.4 mlrd. \$ məbləğində müsbət saldo ilə nəticələnmişdir.*

2013-cü ilin yanvar-sentyabr aylarında Azərbaycanın dünyanın 143-dək dövləti ilə ticarət əlaqələri olmuşdur. Xarici ticarətin 9.5%-i MDB üzvü olan dövlətlərin, 90.5%-i isə digər xarici dövlətlərin payına düşür. Dövlətimizin İtaliya, Birləşmiş Krallıq, Türkiyə, İndoneziya, ABŞ, Rusiya, Almaniya, Tailand, Fransa və Yaponiya ilə daha intensiv ticarət əlaqələri olmuşdur. (Ümumi ticarətdə bu ölkələrin payı 68.9% təşkil etmişdir).

2013-cü ilin yanvar-sentyabr aylarında xarici ticarət üzrə əsas tərəf müqabiləri

(Mln. \$)

	<i>Əmtə dövriyyəsi</i>	<i>İxrac</i>	<i>İdxal</i>	<i>Saldo</i>
<i>İtaliya</i>	4573	4407	166	+4241
<i>B.Krallıq</i>	3153	2317	836	+1481
<i>Türkiyə</i>	2529	1290	1239	+51
<i>İndoneziya</i>	2304	2286	18	+2268
<i>ABŞ</i>	2261	1993	268	+1725
<i>Rusiya Federasiyası</i>	2136	869	1267	-398
<i>Almaniya</i>	1491	961	530	+431
<i>Tailand</i>	1470	1453	17	+1436
<i>Fransa</i>	1158	809	349	+460
<i>Yaponiya</i>	1110	876	234	+642
<i>Başqaları</i>	10028	6550	3478	+3072
<i>Cəmi</i>	32213	23811	8402	+15409
<i>O cümlədən:</i>				
<i>MDB dövlətləri</i>	3050	1059	1991	-932
<i>Digər dövlətlər</i>	29163	22752	6411	+16341

Əmtəə ixracı. Hesabat dövründə əmtəə ixracı 23.8 mlrd. \$ təşkil etmişdir. İxrac olunmuş malların strukturunda neft-qaz məhsullarının payı 94.7% olmuşdur.

Xarici dövlətlərə 21.5 mlrd. \$ neft məhsulları ixrac olunmuş, ixrac olunmuş neft məhsullarının 1.2 mlrd. \$-ı neft emalı məhsullarının, 20.3 mlrd. \$-ı isə xam neftin ixracının payına düşür.

İxrac olunmuş xam neftin 19.1 mlrd. \$-ı Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkəti (ABƏŞ) tərəfindən hasil olunmuş neftin ümumi dəyəridir. İxrac olunmuş ümumi xam neftin 1.2 mlrd. \$-ı isə digər müəssisələr tərəfindən xaricə göndərilmişdir ki, bunun da 120.8 mln.\$ Şahdəniz yatağından hasil edilmiş kondensatın, 1015.5 mln. \$ isə ARDNŞ-nin payına düşür.

2013-cü ilin yanvar-sentyabr aylarında ölkənin **qeyri neft-qaz** ixracı ötən ilin müvafiq dövrünə nisbətən 13.1% artaraq 1265.5 mln.\$ təşkil etmişdir.

İxracın strukturu

	2012-ci il, 9 ay		2013-cü il, 9 ay	
	<i>Məbləğ, mln.\$</i>	<i>Xüsusi çəkisi, %-lə</i>	<i>Məbləğ, mln.\$</i>	<i>Xüsusi çəkisi, %-lə</i>
İxrac - cəmi	24561.6	100.0	23810.6	100.0
<i>o cümlədən:</i>				
1.Yanacaq-xammal məhsulları	23882.5	97.2	22923.0	96.3
- neft-qaz məhsulları	23442.5	95.4	22545.1	94.7
- digər xammal	440.0	1.8	377.9	1.6
2.Maşın və avadanlıq	60.6	0.3	214.7	0.9
3.İstehlak malları	596.2	2.4	651.3	2.7
4.Digər mallar	22.3	0.1	21.6	0.1

Əmtəə idxalı. Hesabat dövründə əmtəə idxalı 8.4 mlrd. \$ təşkil etmişdir. İstehlak mallarının idxalının ümumi dəyəri isə 3292.1 mln. \$ olmuş, bunun da 1025.5 mln. \$-ı ərzaq məhsullarının payına düşür.

İdxalın strukturu

	2012-ci il, 9 ay		2013-cü il, 9 ay	
	Məbləğ, mln.\$	Xüsusi çəkisi, %-lə	Məbləğ, mln.\$	Xüsusi çəkisi, %-lə
İdxal-cəmi	7085.6	100.0	8402.5	100.0
cümlədən:				
1. İstehlak malları	3067.6	43.3	3292.1	39.2
- ərzaq məhsulları	873.0	12.3	1025.5	12.2
- digərləri	2194.6	31.0	2266.6	27.0
2. İntestisiya yönümlü mallar	696.1	9.8	741.7	8.8
- beynəlxalq neft-qaz konsorsiumları	591.9	8.3	575.6	6.8
- digərləri	104.2	1.5	166.1	2.0
3. Digər mallar	3321.9	46.9	4368.7	52.0

İdxalın strukturunda xarici investisiyalar hesabına gətirilmiş maşın-avadanlıqların və malların xüsusi çəkisi 8.8% təşkil edərək 741.7 mln. \$ olmuşdur. Bunun 77.6%-ni beynəlxalq neft-qaz kontraktları çərçivəsində istifadə olunmuş investisiyalar hesabına idxal edilmiş mallar təşkil edir. Bundan başqa ölkəyə ümumi məbləği 4368.7 mln. \$ olan istehsal təyinatlı maşın-avadanlıq, kimya, qara və əlvan metal məhsulları da gətirilmişdir.

Xidmətlər balansı

2013-cü ilin yanvar-sentyabr aylarında xarici dövlətlərlə Azərbaycanın iqtisadi əlaqələrində qarşılıqlı xidmətlər əsas yerlərdən birini tutmuş və bu xidmətlərin ümumi həcmi 9.3 mlrd. \$ təşkil etmişdir. Bunun 6.2 mlrd. \$-ı qeyri-rezidentlər tərəfindən Azərbaycanın rezidentlərinə, 3.1 mlrd. \$ isə Azərbaycan rezidentlərinin xarici ölkələrin rezidentlərinə göstərilən xidmətlərdir.

Qarşılıqlı xidmətlər dövriyyəsinin 14%-i nəqliyyat xidmətləri üzrə aparılan əməliyyatların payına düşür. Ümumi dəyəri 1298.8 mln. \$ olan nəqliyyat xidmətlərinin 54.8%-i Azərbaycan rezidentlərinin xarici dövlətlərin nəqliyyat sistemlərindən istifadə etmələri ilə əlaqədardır.

Azərbaycanın rezidentlərinin qeyri-rezidentlərə göstərdikləri nəqliyyat xidmətlərinin ümumi dəyəri isə 587.4 mln. \$ təşkil etmişdir.

Hesabat dövründə xarici ölkə vətəndaşlarına turizmlə bağlı göstərilən xidmətlərin dəyəri 1.8 mlrd. \$ məbləğində qiymətləndirilmişdir. Bunun 37.6%-i qeyri-rezidentlərin Azərbaycana işgüzar səfərləri ilə bağlıdır.

Öz növbəsində xarici ölkələr tərəfindən Azərbaycan rezidentlərinə turizmlə bağlı göstərilən xidmətlərin dəyəri əvvəlki ilin müvafiq dövrünə nisbətən 17% artaraq 2.1 mlrd. \$ məbləğində olmuşdur. Bunun 62.3%-i Azərbaycan vətəndaşlarının şəxsi səfərləri ilə bağlı xarici ölkələrdə olarkən sərf etdikləri vəsaitlərin (məkiq idxal üçün vəsaitlər istisna olmaqla) payına düşür.

Ümumiyyətlə, qarşılıqlı xidmətlərin ölkənin xarici dövlətlər ilə əmtəə və xidmətlər üzrə ümumi idxal-ixrac dövriyyəsində xüsusi çəkisi 22.3% təşkil etmişdir.

İlkin gəlirlər balansı

Hesabat dövründə gəlirlər üzrə daxilolmaların və ödənişlərin ümumi dövriyyəsi 4.5 mlrd. \$-a çatmışdır. Bunun 84%-ni (3.8 mlrd. \$) Azərbaycandan ödənişlər təşkil edir. Bu məbləğin isə əsas hissəsini (3.0 mlrd. \$) beynəlxalq neft-qaz konsorsiumları üzrə xarici investorların payına düşən gəlirlərin repatriasiyası (əsasən xam neft şəklində), qeyri-rezidentlərə ödənilmiş əmək haqları (161.6 mln. \$) və xarici kreditlərdən istifadəyə görə ödənilən faizlər (281.0 mln. \$) təşkil edir.

Təkrar gəlirlər balansı

Təkrar gəlirlər üzrə xarici ölkələrlə aparılan əməliyyatların ümumi dəyəri 2.3 mlrd. \$ məbləğində qiymətləndirilmişdir. Bu məbləğin 51.1%-ni ölkəyə daxilolmalar təşkil edir.

Təkrar gəlirlər üzrə ümumi daxilolmaların 96.1%-ni xarici ölkələrdən fiziki şəxslərin pul baratları, 1.8%-ni ölkəyə gətirilən humanitar idxal mallarının dəyəri, 2.1%-ni isə digər daxilolmalar təşkil edir.

Bütövlükdə, təkrar gəlirlər üzrə əməliyyatların saldosu müsbət 51.4 mln. \$ təşkil etmişdir.

Maliyyə hesabı²

2013-cü ilin yanvar-sentyabr aylarında xalis maliyyə aktivlərimiz 8.8 mlrd. \$ təşkil etmişdir. Bu göstərici əsasən xaricə yönəldilmiş birbaşa investisiyalar (775.0 mln. \$), portfel investisiyaları (244.7 mln. \$) və digər investisiyalar (7739.4 mln. \$) hesabına formalaşmışdır.

2013-cü ilin yanvar-sentyabr ayları üzrə xalis maliyyə aktivləri və öhdəlikləri

	Aktivlər	Mln. \$ Öhdəliklər
Birbaşa investisiyalar	775.0	1968.6
- neft-qaz sektoru	408.8	1303.0
- digər sektorlar	366.2	665.6
Portfel investisiyaları	244.7	1034.2
Digər investisiyalar	7739.4	701.3
- ticarət kreditləri və avanslar	4380.4	106.3
- kreditlər və ssudalar	91.4	-87.8
-depozitlər və nağd valyuta	3267.6	682.8
Neft bonusu		0.4
C Ə M İ	8759.1	3704.5

2 Beynəlxalq Valyuta Fondunun tədiyə balansı üzrə yeni (6-cı nəşr) Təlimatının tələblərinə uyğun olaraq tədiyə balansının strukturunda kapital və maliyyə hesabı Aktivlər/Öhdəliklər prinsipi üzrə təsnifləşdirilmişdir. Bununla əlaqədar olaraq cədvəl göstəriciləri yeni strukturda verilmişdir.

Birbaşa investisiyalar

Birbaşa investisiyalar formasında xaricdən cəlb olunmuş sərmayələrin ümumi məbləği 4.6 mlrd. \$ olmuşdur. Bu investisiyaların strukturunda neft-qaz sektorunun xüsusi çəkisi 83.1% təşkil etmişdir. Cəlb olunmuş sərmayələr iri neft-qaz layihələrinin, əsasən BP Eksplorəyşn (Şah Dəniz) Ltd. layihəsi və Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkətinin Azəri-Çıraq-Günəşli yatağında görülən işlərin maliyyələşdirilməsi ilə əlaqədar ölkə iqtisadiyyatında istifadə olunmuşdur.

Qiyətləndirmələrə görə qeyri-neft sektoruna cəlb olunmuş birbaşa investisiyaların ümumi məbləği 780.8 mln. \$ olmuşdur. Bu da ölkəyə cəlb olunmuş birbaşa xarici investisiyaların ümumi həcmnin 16.9%-ni təşkil etmişdir.

Kreditlər və digər investisiyalar

Hesabat dövründə kreditlər və ssudalar üzrə xalis maliyyə aktivləri 91.4 mln.\$ artmış, xalis maliyyə öhdəlikləri isə 87.8 mln.\$ azalmışdır. Xalis maliyyə öhdəlikləri birbaşa dövlət və dövlət təminatlı kreditlər hesabına (179.1 mln. \$), banklar hesabına (301.6 mln. \$) artdığı halda, digər müəssisələr və firmalar hesabına (568.4 mln. \$) azalmışdır.

Depozitlər və nağd valyuta üzrə üzrə xalis maliyyə aktivləri 3.3 mlrd.\$, xalis maliyyə öhdəlikləri isə 682.8 mln.\$ artmışdır.

Ehtiyat aktivləri

Hesabat dövründə ölkənin ehtiyat aktivləri 3291 mln. \$ məbləğində artmışdır.